

Trong tháng 12 vừa qua, 4 sự kiện đáng lưu ý do tính gần gũi ít nhiều với VN. Hội nghị thượng đỉnh bán chính thức ASEAN, hội nghị các nhà tài trợ cho VN, các phúc trình của WB, UNDP & UNESCO về VN, và hội nghị WTO lần thứ nhất.

1. Hội nghị thượng đỉnh bán chính thức ASEAN

Hội nghị thượng đỉnh bán chính thức ASEAN lần thứ nhất - một sáng kiến của hội nghị thượng đỉnh (chính thức) ASEAN Bangkok 1995 - đã khai mạc vào cuối tháng 11 và kết thúc hôm 1.12.96. Thủ tướng Võ Văn Kiệt tham dự hội nghị này sau khi đã tham dự hội nghị thượng đỉnh ASEAN 95. Việc VN gia nhập ASEAN, kể từ tháng 7.1995, đã trở thành một hoạt động cụ thể, với những hoạt động hàng ngày trong Ủy ban thư ký ASEAN và trong các cấp từ thấp đến cao trong mọi lĩnh vực, kể cả cấp cao nhất của các nhà nước.

Tất nhiên tại mỗi hội nghị VN đều có những đóng góp cụ thể của mình trong việc xây dựng ASEAN. Đóng góp lần này của VN là dự án con đường sắt xuyên Á nối liền Đông Nam Á tới tận châu Âu, trong đó có đoạn qua VN, dựa trên hệ thống đường xe lửa xuyên Việt và liên vận (đến Trung Quốc) sẵn có và cộng thêm một số cung đường mới sẽ xây dựng, cụ thể là nối VN với Campuchia. Dự án này đã được sự đồng tình của các nhà lãnh đạo ASEAN. Mặt khác, các nhà lãnh đạo ASEAN đã thông qua một bản thông cáo chung gồm 16 điểm trong đó các điểm then chốt về mặt kinh tế là:

Các nhà lãnh đạo ASEAN yêu cầu các bộ trưởng kinh tế phát triển "một tầm nhìn của ASEAN hướng đến năm 2020". Tầm nhìn này sẽ là một sơ đồ phát triển Đông Nam Á tiếp theo "tầm nhìn" AFTA đã có, để có thể sánh với "tầm nhìn" mà khối APEC đã đề ra trước đó tại hội nghị APEC Manila. Trong "tầm nhìn" này, "các nhà lãnh đạo ASEAN yêu cầu các bộ trưởng kinh tế phát triển khả năng hợp tác giữa các nước ASEAN trong vấn đề hàng hóa quá cảnh.

Riêng điểm sau cùng này sẽ được xúc tiến nhanh cho kịp với việc hoàn tất tuyến đường sắt xuyên Á. Có thể sớm hình dung một tuyến đường sắt xuyên Á nối liền Singapore, Malaysia, Thái Lan, Campuchia, VN (ở cung đường phía Nam) và Lào (ở cung đường phía Bắc), trở lên Trung Quốc rồi sang Nga, từ đó nhập với con đường sắt "tốc hành phương đông" (Orient Express) sẵn có. Tính thuyết phục của dự án đường sắt xuyên Á này là tuyến đường liên vận sẵn có của VN trở lên Trung Quốc và Nga. Một con đường xuyên Á như thế sẽ không

chỉ là một tuyến đường sắt, mà là một cơ hội để phát triển nền kinh tế của VN, một đất nước có chiều dài hơn 2.000km với cái "xương sống" là tuyến đường sắt Bắc - Nam. Trước mắt sẽ là cải tạo nâng cấp và phát triển hỏa xa, sau khi đã từng phát triển hàng không một cách thành công, và sau khi đã bắt đầu cải tạo hệ thống quốc lộ số 1 xuyên Việt. Với việc phát triển hỏa xa, công việc vận chuyển hàng hóa trong nước, đặc biệt là hàng nông sản và lương thực (mà đơn vị là hàng triệu tấn/năm), sẽ nhanh chóng hơn, an toàn hơn và giá thành hạ hơn. Mặt khác, với việc phát triển hỏa xa phục vụ con đường xuyên Á, các nền kinh tế "vệ tinh" dọc theo tuyến đường sắt, từ Bắc chí Nam, cũng sẽ phát triển theo. Có thể nói, dự án này là một trong những điều kiện cho phép tăng tốc phát triển nền kinh tế của VN. Ngay sau khi dự án này được các nhà lãnh đạo ASEAN thông qua, tại VN thêm một tuyến đường sắt nối liền VN với Trung Quốc, sau tuyến đường

KHI SỰ HÒA NHẬP VỚI THẾ GIỚI TRỞ NÊN CHI TIẾT HƠN

DANH ĐỨC

qua cửa khẩu Đồng Đăng (Lạng Sơn) nối liền VN với tỉnh Quảng Tây, đã được mở cửa tại cửa khẩu Lào Cai nối liền VN với nhiều Tây Nam Trung Quốc qua ngã Côn Minh.

Bên cạnh đó, các nhà lãnh đạo ASEAN cũng đã nhấn mạnh lên việc phát triển quan hệ Á - Âu mà hội nghị thượng đỉnh sắp tới sẽ khai diễn vào cuối năm nay tại London.

2. Phúc trình của WB, UNDP & UNICEF về VN

Đầu tháng 12 vừa qua, các tổ chức WB và UNDP & UNICEF đã công bố hai bản phúc trình về hiện

trạng kinh tế xã hội Việt Nam. Xóa đói giảm nghèo là nội dung chủ yếu của bản phúc trình hỗn hợp UNDP & UNICEF. Theo UNDP & UNICEF, nạn nghèo khó tại Việt Nam đã giảm từ 70% xuống còn 21% trong vòng 10 năm qua, bình quân là 2%/năm. Đây là kết quả nhân tiền của chính sách đổi mới. Theo UNICEF, vai trò của gia đình là nền tảng trong việc xóa đói giảm nghèo. UNICEF khuyến cáo cần nỗ lực hơn nữa nhằm đến những người nghèo nhất trong số những người nghèo, sao cho họ đừng bị lãng quên trong quá trình phát triển, sao cho họ có khả năng cải thiện đời sống của họ hơn nữa. Xóa đói giảm nghèo, tất nhiên phải qua trung gian của các ngân hàng. Chính vì thế mà UNDP cho rằng đổi mới hệ thống ngân hàng cũng như công khai hóa các chính sách sẽ càng giúp cho việc xóa đói giảm nghèo hiệu quả hơn. Để duy trì phát triển đồng thời với xóa đói giảm nghèo, cần mở cửa thương mại hướng đến xuất khẩu nhiều hơn nữa, đồng thời cải tổ các xí nghiệp quốc doanh cùng với khuyến khích lĩnh vực phi quốc doanh sao cho các bất trắc trong đầu tư được phân tán hơn.

Bản phúc trình của WB thì đưa ra những cảnh giác về một cán cân ngoại thương thâm thủng. Chính vì thế mà WB khuyến cáo một sự quản lý chặt chẽ hơn nữa của nhà nước trong phạm vi vì mô có thể kiểm soát được các cân thanh toán cùng nợ nước ngoài. WB cũng khuyến cáo cần có những thay đổi về chính sách thuế khóa áp dụng cho lĩnh vực công và tư, cải tiến các phương thức trao đổi mậu dịch quốc tế hướng đến cắt giảm thuế, đơn giản hóa thủ tục kinh doanh, cải cách lĩnh vực tài chính. Ngoài ra, cũng cần chú trọng phát triển hạ tầng cơ sở, đầu tư cho các phúc lợi xã hội đặc biệt cho vùng nông thôn nơi có 80% dân số sinh sống và phát triển lĩnh vực tư nhân, nhằm mở rộng nền kinh tế và giảm nghèo. Cung cấp dịch vụ công cộng cho nông thôn là chìa khóa của mục tiêu tăng trưởng một cách công bằng. Các dịch vụ công cộng như giáo dục, y tế, hạ tầng cơ sở, công tác xã hội sẽ giúp xây dựng nguồn vốn nhân lực và vật lực, đem lại lợi ích cho cả xã hội lẫn các cá nhân. WB nhận xét rằng Việt Nam đã có những thành tựu trong việc cung cấp các phúc lợi xã hội cơ bản cho nông thôn như là y khoa phòng ngừa và chăm sóc y tế cơ bản, xóa nạn mù chữ cùng các chương trình xã hội khác song kết quả không đồng đều giữa các khu vực và còn hạn chế do thiếu kinh phí. Mặt khác, hệ thống hành chính và thuế vụ hỗ trợ các chương trình phúc lợi hướng đến nông thôn có phần thiếu uyển chuyển và kém hiệu quả. Theo WB, để duy trì

tốc độ tăng trưởng nhanh và đẩy mạnh xóa đói giảm nghèo, sẽ cần duy trì sự ổn định kinh tế vĩ mô, cải cách cơ cấu, và đẩy nhanh việc cung cấp các phúc lợi xã hội cơ bản cho nông thôn. Để đạt mục tiêu tăng trưởng 10%/năm, cần tiếp tục phát triển một nền nông nghiệp và công nghiệp hướng đến xuất khẩu, gia tăng đầu tư qua gia tăng tiết kiệm trong nước.

3. Hội nghị các nhà tài trợ cho Việt Nam

Cùng trong tháng 12, hội nghị các nhà tài trợ cho Việt Nam lần đầu tiên đã được tổ chức tại Hà Nội sau 3 lần tổ chức tại Paris. Các nhà tài trợ đã đưa ra những cam kết tài trợ Việt Nam 2,4 tỷ USD cho tài khóa tới. Hội nghị cũng đã đưa ra những khuyến cáo giảm bớt cầu viện đến vốn bên ngoài, gia tăng hiệu quả đầu tư và huy động vốn trong nước, tăng sự thụ hưởng các phúc lợi từ sự tăng trưởng kinh tế trên diện rộng đến tận các khu vực nông thôn hầu tránh những khoảng cách thu nhập quá lớn lao, cải cách hơn nữa hệ thống hành chính và các cơ chế nhà nước. Theo các nhà tài trợ, con đường hướng đến tăng trưởng kinh tế và xóa đói giảm nghèo sẽ còn dài và khó khăn.

Tại hội nghị này, Việt Nam đã giới thiệu 3 mục tiêu ưu tiên phát triển của mình trong kế hoạch 5 năm 1996-2000 là phát triển hạ tầng cơ sở xã hội-kinh tế, củng cố tài nguyên nhân lực, chuyển giao kỹ thuật. Cụ thể sẽ có 11 dự án cần đến viện trợ ODA cho các lĩnh vực phát triển nông nghiệp và kinh tế nông thôn (như tín dụng nông nghiệp, phát triển thủy lợi cả ở vùng cao, tái tạo rừng, trang bị kỹ thuật cho ngành hải sản...), phát triển công nghiệp (như phát triển mạng lưới sản xuất và cung cấp điện, xây dựng cơ sở hạ tầng cho các khu công nghiệp tập trung, nâng cấp công nghiệp chế biến gạo, đường, trà, bông vải, cao su, sữa và hải sản...), nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo chuyên nghiệp và dịch vụ, hỗ trợ các chương trình chăm sóc y tế ban đầu và kế hoạch hóa gia đình, xóa đói giảm nghèo...

4. Hội nghị WTO lần thứ nhất

Hôm thứ hai 9.12, hội nghị lần thứ nhất cấp bộ trưởng 125 nước tham gia Tổ chức thương mại Thế giới WTO đã khai mạc tại Singapore. Hội nghị sẽ kéo dài trong 5 ngày cho đến hết ngày 13.12. VN đã tham dự hội nghị này với tư cách quan sát viên với một phái đoàn dẫn đầu bởi Bộ trưởng thương mại Lê Văn Triết, UNDP đã viện trợ 1,3 triệu USD giúp VN chuẩn bị về mặt thủ tục tham gia WTO, phần lớn kinh phí này sẽ được dùng vào việc tổ chức các khóa hội thảo và huấn luyện về các định chế thương mại quốc tế, tư vấn trong việc thương thuyết các điều kiện gia nhập WTO,

nghiên cứu cải thiện khung pháp lý và thủ tục, tăng lượng thông tin thương mại quốc tế...

Trong diễn văn khai mạc hội nghị được dự báo sẽ là một diễn đàn tranh luận nảy lửa, TGD WTO Renato Ruggiero đã nhấn mạnh rằng việc các nước ngày nay tương thuộc với nhau về mặt kinh tế nên cần có những luật lệ mới, bắt đầu bằng việc thực hiện những cam kết trong khuôn khổ hiệp định GATT đã ký kết tại Marrakech. Ngay sau đó các nước công nghiệp phát triển đã khai pháo ngay đòi mở cửa các thị trường tài chính và viễn thông trong khi các nước có nền công nghiệp bước đầu phát triển đòi mở cửa thị trường vải sợi. Thế nhưng đến phát biểu của Bộ trưởng thương mại Pháp, cuộc đấu khẩu đã bùng nổ sau khi ông này nêu ra vấn đề "các chuẩn mực xã hội tối thiểu" cần áp dụng cho tất cả các nước bên cạnh những tiêu chuẩn khác như chất lượng, vệ sinh, môi trường: "tôi nghĩ lao động khổ sai không thể được tiếp tục tồn tại cũng như không thể dung thứ được việc nô lệ hóa các trẻ em". Pháp muốn đưa các đề tài này vào trong nghị trình, song nhiều nước như Ấn Độ, Malaysia... và cả Anh, Đức đã không đồng ý với đề nghị này. Sự bất đồng ý kiến này đã gay gắt đến nỗi các đại biểu của châu Âu đã phải họp riêng với nhau để đi đến kết luận là không nhắc đến vấn đề này trong biên bản ngày đầu hội nghị để giữ ấn tượng đẹp về hội nghị lần đầu này của WTO.

Như thế, chỉ mới khởi đầu trong 1 ngày họp, đã hứa hẹn nhiều trở ngại và bất đồng khó vượt qua cho triển vọng toàn cầu hóa thị trường. Thật ra, hội nghị này đã được chuẩn bị bởi hội nghị của đại hội đồng WTO nhóm họp từ đầu tháng tại trụ sở WTO ở Genève. Tại Genève, các nhà thương thuyết cũng đã tranh luận gay gắt trước khi đi đến một thỏa thuận về một văn kiện về môi trường đề trình hội nghị các bộ trưởng thương mại của WTO tuần này ở Singapore. Trong văn kiện này, một lịch trình làm việc từng bước tháo gỡ những bất đồng về vấn đề môi trường đã được lên kế hoạch. Tuy mỗi nước đều ý thức về nhu cầu bảo vệ môi trường trong sản xuất vì chính lợi ích của mình và đã cùng thông qua văn kiện bảo vệ môi trường tại Hội nghị thế giới về môi trường Rio De Janeiro 1992, song việc thiết lập những quy định chung về tiêu chuẩn môi trường trong sản xuất vẫn còn là một vấn đề cần bàn cãi do lẽ các biện pháp cụ thể bảo vệ môi trường tại mỗi nước có khác nhau. Vấn đề nảy sinh ra là những nôn nóng đưa ra những tiêu chuẩn về môi trường chung cho cả thế giới sẽ là một cái cớ cho các nước công nghiệp phát triển hạn chế nhập khẩu từ các nước

đang phát triển và qua đó sẽ gây phương hại đến tính đa phương trong thương mại quốc tế. Thế nhưng ngay cả giữa các nước công nghiệp phát triển cũng đã có những bất đồng về các tiêu chuẩn môi trường trong các lĩnh vực như kỹ thuật vi sinh học, hạt nhân, xăng dầu (có nước cho phép sử dụng xăng có chứa chì song có nước buộc chỉ sử dụng xăng không chứa chì), chất tẩy công nghiệp (vấn đề sử dụng chất clore chẳng hạn), thuốc sát trùng (Mỹ cấm sử dụng trong nước một số chất song lại sản xuất hết công suất để xuất khẩu)...

Thế nhưng dầu sao thì vấn đề môi trường cũng có thể được giải quyết với một lịch trình làm việc đã được thông qua trong khi các vấn đề như tiêu chuẩn xã hội trong lao động hầu như sẽ bế tắc. Các nước đang phát triển dứt khoát không đồng ý việc gán chặt vấn đề này với các trao đổi thương mại vì lẽ các qui định như thế không phù hợp với những đặc điểm kinh tế xã hội của các nước này, sẽ can thiệp vào sự định hướng phát triển và chủ quyền của các nước này, sẽ gây phương hại đến sự thịnh vượng của các nước này, Bộ trưởng thương mại quốc tế và công nghiệp Malaysia Rafidah Aziz đã phát biểu như thế.

Ngoài ra, còn có nhiều vấn đề khác cũng gay gắt không kém như vấn đề bảo hộ đầu tư mà EU, Nhật Bản và Canada muốn nêu ra. Trong khi đó, Mỹ, Nhật Bản và Hàn Quốc lại muốn nêu ra những đề xuất theo đó WTO sẽ nghiêm ngặt hơn trong việc kiểm tra các chính sách bảo hộ mậu dịch cả trong lĩnh vực công cũng như tư mà, theo các nước này, là nhằm chống lại sự cạnh tranh từ bên ngoài. Phản ứng của các nước đang phát triển là điều dễ hiểu vì lẽ, theo các nước này, đây chẳng qua chỉ là những tấm bình phong để che đậy sự xâm thực của các công ty đa quốc gia.

Trên đây là một số vấn đề tranh cãi tại hội nghị WTO lần thứ nhất mà để giải quyết sẽ phải mất đến một "vòng thương thuyết" mới có thể giải quyết và cũng sẽ dài ngang ngửa với vòng thương thuyết Uruguay Round vừa qua đã kéo dài đến 23 năm.

Trong bối cảnh hòa nhập với thế giới ngày càng chi tiết hơn, việc đấu tranh bảo vệ quyền lợi cũng sẽ gay gắt hơn cho dù dưới hình thức ngoại giao đầy tế nhị. Song, rõ ràng là những điều chỉnh từ nhận thức của đội ngũ cán bộ & chuyên viên của ngày hôm nay đến đào tạo một đội ngũ cán bộ & chuyên viên của ngày mai, từ chính sách đến thực hiện sao cho vừa phù hợp với quyền lợi của mình, vừa phù hợp với những quy luật, thông lệ quốc tế, sẽ là một yêu cầu cấp bách để có thể giành được thắng lợi trong sự hòa nhập này.